

Сергій ЮШКО

кандидат економічних наук, доцент, Харківський національний економічний університет ім. Семена Кузнеця, Харків, Україна, Serhii.Yushko@hneu.net
ORCID ID: 0000-0001-6323-7687

**РОЛЬ ПОДАТКОВИХ НАДХОДЖЕНЬ
У ФОРМУВАННІ ДОХОДІВ БЮДЖЕТУ**

Вступ. З'ясування ролі податкових надходжень у формуванні доходів бюджету, здійснення динамічного аналізу їх абсолютних та відносних значень як щодо зведеного бюджету, так і за рівнями бюджетної системи в умовах постійного коригування норм бюджетного та податкового законодавства стає актуальним та своєчасним, що вимагає дослідження цього питання.

Мета – поглибити теоретико-практичні засади сутності, складу та структури податкових надходжень, їхньої ролі у наповненні бюджетів різних рівнів.

Результати. Продемонстровано неузгодженість норм бюджетного та податкового законодавства, що мала місце до 2011 р. у контексті визначення складу податкових платежів, і наголошено на необхідності попереднього коригування показників звітності органів казначейства перед проведенням динамічного аналізу доходів бюджету. Визначено роль податкових надходжень у формуванні доходів бюджету, подано динаміку їх фактичних і реальних (з урахуванням впливу цінового чинника) значень, названо перелік бюджетоформуючих податків. Продемонстровано пропорції розмежування податків і зборів між бюджетами, показано, що процеси децентралізації коштів здебільшого відбуваються на рівні місцевих бюджетів, частка податкових надходжень державного бюджету у зведеному бюджеті країни залишається високою. Продемонстрована зміна пропорцій розподілу податкових надходжень між бюджетами у межах зведеного бюджету внаслідок розпочатої практики формування об'єднаних територіальних громад.

Перспективи. У подальших дослідженнях планується зосередити увагу на розробці шляхів зростання податкових надходжень бюджету.

Ключові слова: загальнодержавні податки і збори, місцеві податки і збори, податкові надходження, державний бюджет, місцеві бюджети.

Табл.: 5, бібл.: 9.

Сергей ЮШКО

кандидат экономических наук, доцент, Харьковский национальный экономический университет им. Семена Кузнеця, Харьков, Украина

**РОЛЬ НАЛОГОВЫХ ПОСТУПЛЕНИЙ В ФОРМИРОВАНИИ ДОХОДОВ
БЮДЖЕТА**

Введение. Выяснение роли налоговых поступлений в формировании доходов бюджета, осуществление динамического анализа их абсолютных и относительных значений

© Сергій Васильович Юшко, 2019

как по сводному бюджету, так и по уровням бюджетной системы в условиях постоянной корректировки норм бюджетного и налогового законодательства становится актуальным и своевременным, что требует исследования данного вопроса.

Цель – углубить теоретико-практические основы сущности, состава и структуры налоговых поступлений, их роли в наполнении бюджетов разных уровней.

Результаты. Продемонстрирована несогласованность норм бюджетного и налогового законодательства, имевшая место до 2011 г. в контексте определения состава налоговых платежей, и отмечена необходимость предварительной корректировки показателей отчетности органов казначейства перед проведением динамического анализа доходов бюджета. Определена роль налоговых поступлений в формировании доходов бюджета, представлена динамика их фактических и реальных (с учетом влияния ценового фактора) значений, назван перечень бюджетоформирующих налогов и сборов. Продемонстрированы пропорции разграничения налогов и сборов между бюджетами, показано, что процессы децентрализации средств в основном происходят на уровне местных бюджетов, доля налоговых поступлений государственного бюджета в сводном бюджете страны остается стабильно высокой. Продемонстрировано изменение пропорций распределения налоговых поступлений между бюджетами в рамках сводного бюджета в результате начатой практики формирования объединенных территориальных общин.

Перспективы. В дальнейших исследованиях планируется сосредоточить внимание на разработке путей роста налоговых поступлений в бюджет.

Ключевые слова: общегосударственные налоги и сборы, местные налоги и сборы, налоговые поступления, государственный бюджет, местные бюджеты.

Serhii YUSHKO

Ph. D. (Economics), Assoc. Prof. Kharkiv National Economic University, Kharkiv, Ukraine,

Serhii.Yushko@hneu.net

ORCID ID: 0000-0001-6323-7687

ROLE OF TAX RECEIPTS IN THE FORMATION OF BUDGET REVENUES

Introduction. Clarification of the role of tax receipts in the formation of budget revenues, the dynamic analysis of their absolute and relative values both for the consolidated budget and for the levels of the budget system in the context of constant adjustment of budget and tax legislation becomes relevant and timely, which requires a return to the consideration of this issue.

Purpose of the paper is to deepen the theoretical and practical foundations of the nature, composition and structure of tax receipts, their role in filling budgets of different levels.

Results. The article demonstrates the inconsistency of the norms of budget and tax legislation that took place before 2011 in the context of determining the composition of tax payments. It is explained the need for preliminary adjustment of the reporting indicators of the treasury before conducting a dynamic analysis of budget revenues. The decisive role of tax revenues in the formation of budget revenues is shown, the dynamics of their actual and real values is presented, the list of budget-forming taxes and fees of consolidated, state and local budgets is named. The role of local taxes and fees in generating revenue for local government budgets is determined. The nature and results of legislative changes in the composition of taxes and fees for the period

2010–2019 are explained. The proportions of differentiation of taxes and fees between budgets are determined and demonstrated, it is shown that the processes of decentralization of funds mainly occur at the level of local budgets, the share of tax revenues of the state budget in the country's consolidated budget remains stably high. The change in the proportions of the distribution of tax revenues between budgets within the framework of the consolidated budget as a result of the begun practice of forming united territorial communities is demonstrated.

Conclusions. A further increase in the importance of tax receipts in budgeting at all levels should be directed towards improving the economic conditions of business entities and their employees, multiplying their income and profits as a real source of funds for filling budgets, rather than being the result of formal changes budget and tax laws.

Keywords: state taxes and fees, local taxes and fees, tax revenues, state budget, local budgets.

JEL Classification: E62, H71, 72.

Постановка проблеми. Бюджет є головним фондом фінансових ресурсів держави та адміністративно-територіальних одиниць по всій країні. Своєчасне і повне формування доходів бюджету, визначальне місце у складі яких належить податковим надходженням, набуває особливо важливого значення у контексті забезпечення фінансування завдань і функцій, які здійснюють органи державної влади та місцевого самоврядування. Роль податків і зборів у наповненні бюджетів визначається одночасно нормами податкового та бюджетного законодавства: якщо першим встановлюється виключний перелік таких обов'язкових платежів, правила та умови їх стягнення, то другим затверджуються пропорції їх розподілу між бюджетами. Розуміння складу та динаміки податкових надходжень як зведеного бюджету, так і за рівнями бюджетної системи надзвичайно важливе у контексті їх аналізу та планування, виявлення резервів зростання, ухвалення висновків щодо напрямів реформування податків та перегляду нормативів розщеплення коштів між бюджетами тощо.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження податків та зборів, їхньої

ролі у формуванні доходів бюджету належать до кола наукових інтересів багатьох дослідників. Зокрема, цій проблематиці присвячено праці вітчизняних вчених Л. Беневської, В. Дем'янишина, О. Кириленко, А. Крисоватого, Ц. Огня, І. Сторонянської, Т. Томнюк, О. Тулай та інших [1–6]. В своїх роботах науковці досліджують динаміку складу та структури податкових надходжень бюджету, оцінюють ступінь виконання планів за бюджетними показниками, називають найбільших платників податків за галузями економіки та регіонами України, визначають шляхи збільшення податкових надходжень до бюджету, характеризують фактори, що впливають на формування абсолютних показників доходів, досліджують особливості планування податкових надходжень місцевих бюджетів в умовах дефіциту фінансових ресурсів тощо.

Метою статті є поглиблення теоретико-практичних засад сутності, складу та структури податкових надходжень, їхньої ролі у наповненні бюджетів різних рівнів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Відповідно до бюджетного законодавства України доходи бюджету охоплюють: 1) податкові надходження; 2) неподаткові надходження; 3) доходи від

операцій з капіталом; 4) трансферти; 5) цільові фонди. Зазначена класифікація запроваджена Постановою Верховної Ради України № 327/96-ВР від 12 липня 1996 р. “Про структуру бюджетної класифікації України”: саме у цьому документі вперше окреслено чинний донині склад бюджетних доходів. Податкові надходження є лише однією зі складових доходів бюджету. Незважаючи на доволі давню історію появи цього поняття, ані у Законі України “Про бюджетну систему України”, ані у першій редакції Бюджетного кодексу України тлумачення зазначеного терміна не містилося. Тільки з ухваленням Бюджетного кодексу України, що набув чинності з 1 січня 2011 р., законодавець врешті роз’яснив сутність поняття: як зазначено у ст. 9 [7], під податковими надходженнями розуміють “встановлені законами України про оподаткування загальнодержавні податки і збори та місцеві податки і збори”. Неврегульованість цього аспекту призвела до того, що до початку 2011 р. в нашій країні мала місце неузгодженість обов’язкових платежів, визначених податковим і бюджетним законодавством. Так, низка обов’язкових платежів, передбачених у Законі України “Про систему оподаткування”, зараховувалися за нормами бюджетного законодавства до неподаткових надходжень і цільових фондів. Тільки з 2011 р. у складі податкових надходжень згідно з Бюджетним кодексом України знаходять відображення виключно податки та збори, перелік яких встановлений Податковим кодексом України.

Аналіз складу і динаміки податкових надходжень, здійснений за 2007–2018 рр., демонструє, насамперед, зростання в динаміці абсолютних показників податкових надходжень бюджетів: за досліджуваній дванадцятирічний період вони зросли за зведеним бюджетом у 5,7 раза, за державним бюджетом – у 5,9 раза, за місцевими бюджетами – у 5,2 раза. Співвідношення

між податковими надходженнями, які зараховуються до державного та місцевих бюджетів залишається майже незмінним – в середньому у пропорції 76,4% : 23,6%.

Слід зазначити, що в дослідженні ми застосували єдиний підхід до класифікації доходів: обсяги податкових надходжень обчислені згідно з вимогами бюджетної класифікації, що набула чинності з 2011 р., незалежно від того, за який період такі доходи отримані. У зв’язку з цим результати представлених розрахунків відрізняються (за 2007–2010 рр.) від показників, наведених у звітності Державної казначейської служби України: це відомство відображає їх згідно з вимогами чинної на відповідний момент часу бюджетної класифікації. У табл. 1 продемонстровано наявну різницю між розрахованими з використанням різних підходів показниками.

Дані табл. 1 свідчать, що відхилення показників податкових надходжень, визначених із застосуванням різних підходів, є суттєвими, особливо стосовно доходів зведеного (від 5,5 до 7,3% за роками) та державного (від 7,6 до 10,3% за роками) бюджетів, а їх неврахування, відповідно, призводить до викривлених висновків у проведенні аналізу виконання бюджету за доходами у динаміці.

У табл. 2 наведено індекси реальних (з урахуванням впливу цінового чинника) податкових надходжень бюджету. При цьому як показник, що характеризує зміну цін у динаміці, застосовано індекс-дефлятор ВВП: саме з використанням цього показника Рахункова палата України характеризує дійсні результати виконання державного бюджету за 2005 р.

Дані показників у табл. 2 свідчать, що за період 2007–2018 рр. реальні податкові надходження бюджету зросли за державним бюджетом на 14,6%, скоротившись одночасно за місцевими бюджетами на 7,5%. За період 2010–2018 рр. реальні податкові

Таблиця 1

Податкові надходження бюджету, обчислені із застосуванням різних підходів, млрд грн.

Рік	Порядок оцінювання показників доходів	Зведений бюджет	Державний бюджет	Місцеві бюджети
2007	згідно з вимогами бюджетної класифікації, чинної на момент складання звітності	161,3	116,7	44,6
	згідно з вимогами бюджетної класифікації, станом на 01.01.2011 р.	173,0	128,6	44,4
	другий показник, % від першого показника	107,3	110,3	95,5
2008	згідно з вимогами бюджетної класифікації, чинної на момент складання звітності	227,2	167,9	59,3
	згідно з вимогами бюджетної класифікації, станом на 01.01.2011 р.	243,6	184,6	59,1
	другий показник, % від першого показника	107,3	109,9	97,3
2009	згідно з вимогами бюджетної класифікації, чинної на момент складання звітності	208,1	148,9	59,2
	згідно з вимогами бюджетної класифікації, станом на 01.01.2011 р.	219,5	160,2	59,4
	другий показник, % від першого показника	105,5	107,6	100,3
2010	згідно з вимогами бюджетної класифікації, чинної на момент складання звітності	234,4	166,9	67,6
	згідно з вимогами бюджетної класифікації, станом на 01.01.2011 р.	248,9	181,0	67,9
	другий показник, % від першого показника	106,1	108,4	100,5

Таблиця 2

Індекси реальних доходів бюджету за групою “Податкові надходження”

Рік	Для базового 2007 року			Для базового 2010 року		
	зведений бюджет	державний бюджет	місцеві бюджети	зведений бюджет	державний бюджет	місцеві бюджети
2007	100,0	100,0	100,0			
2008	117,5	123,0	103,0			
2009	93,7	94,5	91,6			
2010	93,3	93,8	92,1	100,0	100,0	100,0
2011	109,9	118,7	86,8	117,8	126,6	94,2
2012	109,8	115,7	94,6	117,7	123,3	102,7
2013	103,4	106,1	96,3	110,8	113,1	104,6
2014	92,6	97,6	79,6	99,2	104,0	86,4
2015	92,1	102,7	64,4	98,7	109,5	70,0
2016	100,8	107,9	82,3	108,0	115,0	89,4
2017	105,1	110,0	92,2	112,6	117,3	100,2
2018	108,4	114,6	92,5	116,2	122,1	100,4

надходження державного бюджету зросли на 22,1%, а місцевих – на 0,4%.

За результатами наступного етапу аналізу було з'ясовано визначальну роль податкових надходжень у складі доходів бюджету: в цілому за період 2007–2018 рр. за рахунок даної групи сформовано від 77,9 до 84% доходів зведеного бюджету, від 77 до 83,9% та від 76,2 до 85,3% доходів державного та місцевих (без урахування міжбюджетних трансфертів) бюджетів відповідно.

Слід зауважити, що склад податкових надходжень бюджету змінювався в динаміці внаслідок перегляду норм податкового та бюджетного законодавства. Якщо станом на 31 грудня 2010 р. в Україні стягувалося 25 загальнодержавних та 14 місцевих податків і зборів (обов'язкових платежів), то з ухваленням Податкового кодексу України відбулося скорочення їх кількості до 18 та 5 податків і зборів відповідно. Сьогодні податкова система охоплює 8 загальнодержавних податків і зборів та 4 місцевих податків і зборів. Коригування, що сталися у складі місцевих податків і зборів, були доволі суттєвими.

Визначальна роль у наповненні доходів бюджету належить встановленим у бюджетному законодавстві нормативам зарахування податків і зборів до бюджетів. Продемонструємо на прикладі окремих років наявні пропорції розподілу окремих податків і зборів між бюджетами (табл. 3).

Дані табл. 3 свідчать про зміну пропорцій зарахування окремих обов'язкових платежів до бюджету за незмінності таких пропорцій за іншими платежами. Сталою, зокрема, є норма щодо 100% зарахування до державного бюджету податку на додану вартість, мита, запровадженого з серпня 2011 р. військового збору і 100% зарахування до місцевих бюджетів місцевих податків і зборів. За рештою платежів відбувається коригування нормативів розщеплення їх між бюджетами.

Важливою складовою аналізу податкових надходжень є встановлення фіскального значення податків і зборів. Основними бюджетоформуючими податками зведеного бюджету України протягом усіх років досліджуваного періоду залишається податок на додану вартість, податок на

Таблиця 3

Пропорції розподілу податків і зборів між бюджетами*

Назва обов'язкового платежу**	2007 р.		2011 р.		2018 р.	
	державний бюджет	місцеві бюджети	державний бюджет	місцеві бюджети	державний бюджет	місцеві бюджети
Податок на додану вартість	100,0	0,0	100,0	0,0	100,0	0,0
Податок на доходи фізичних осіб	0,0	100,0	10,2	89,8	34,6	65,4
Податок на прибуток підприємств	98,7	1,3	99,4	0,6	91,2	8,8
Акцизний податок	99,2	0,8	97,3	2,7	89,6	10,4
Екологічний податок	65,0	35,0	47,7	52,3	56,5	43,5
Рентна плата	98,9	1,1	91,2	8,8	90,4	9,6
Мито	100,0	0,0	100,0	0,0	100,0	0,0
Військовий збір	–	–	100,0	0,0	100,0	0,0
Місцеві податки і збори	0,0	100,0	0,0	100,0	0,0	100,0

* Обчислено на підставі фактичних даних Державної казначейської служби України.

** Назва обов'язкового платежу у чинній редакції Податкового кодексу України.

доходи фізичних осіб, акцизний податок та податок на прибуток підприємств. Поступово підвищується роль місцевих податків зборів – за рахунок перегляду складу цих платежів, зростання ставок за ними: якщо в 2007 р. їх частка у податкових надходженнях зведеного бюджету становила 0,4%, то в 2018 р. – уже 6,2%. Названі вище податки (крім місцевих податків і зборів) мають найбільше значення і при формуванні доходів державного бюджету. Менш значимим для державного бюджету є податок на доходи фізичних осіб: більша його частина спрямовується до місцевих бюджетів.

З'ясування ролі податкових надходжень у наповненні місцевих бюджетів доцільно здійснювати відносно окремих груп цих бюджетів за рівнями бюджетної системи. Таке дослідження проведемо на прикладі зведеного бюджету Волинської області (табл. 4).

Дані табл. 4 дають змогу визначити особливості формування місцевих бюджетів різних рівнів бюджетної системи. Для обласних бюджетів найвагомішою складовою податкових надходжень залишається податок на доходи фізичних осіб, а з 2015 р. – додатково податок на прибуток підприємств. Слід зазначити, що у складі податкових надходжень обласних бюджетів, починаючи з 2015 р., є також надходження для фінансового забезпечення реалізації заходів згідно з п. 33 розділу VI Бюджетного кодексу України. Надходження за такою складовою носять тимчасовий характер. Протягом вересня 2015 р. – грудня 2018 р. 50% від перевиконання надходжень за митом, акцизним податком з ввезених на митну територію України підакцизних товарів (продукції), ПДВ з ввезених на митну територію України товарів (продукції), визначених у розписі державного бюджету за загальним фондом, зараховуються до спеціального фонду обласних бюджетів. Потрібно зазначити, що частка надходжень у податко-

вих надходженнях бюджету Волинської області в 2017 р. була ще суттєвішою, сягнувши 60,7%.

Фактично єдиним бюджетоформуючим податком районних бюджетів є податок на доходи фізичних осіб – його частка у податкових надходженнях становить за усі роки досліджуваного періоду понад 99%.

Для бюджетів міст обласного значення найвагоміша роль у формуванні податкових надходжень належить податку на доходи фізичних осіб (від 59,0 до 77,1% у податкових надходженнях), місцевим податкам і зборам, частка яких особливо зростає з 2015 р., акцизному податку (з 2015 р.). Схожою є й структура доходів бюджетів об'єднаних територіальних громад, які почали формуватися у Волинській області з 2016 р.

Найсуттєвіші зміни у порядку формування місцевих бюджетів стосуються бюджетів міст районного значення, селищ та сіл. Ураховуючи єдину нормативну базу формування доходів названих бюджетів у табл. 4, ми навели структуру податкових надходжень лише на прикладі бюджетів міст районного значення: для бюджетів селищ та сіл вона є дуже близькою. В 2011 р. головну роль у формуванні податкових надходжень названих бюджетів відіграють податок на доходи фізичних осіб, плата за землю, місцеві податки і збори. З 2015 р., внаслідок припинення практики зарахування 25% податку на доходи фізичних осіб до бюджетів міст районного значення, селищ та сіл, їх основними бюджетоформуючими податками стають місцеві податки і збори та акцизний податок.

Окремо зупинимось на ролі місцевих податків і зборів у формуванні доходів місцевих бюджетів. Зауважимо, що місцеві податки і збори формують доходи виключно бюджетів місцевого самоврядування. При цьому основні надходження до бюджету у групі місцевих податків і зборів забезпечують єдиний податок і плата за землю у складі податку на май-

Таблиця 4

Складові податкових надходжень зведеного бюджету Волинської області за рівнями бюджетної системи, %

Назва обов'язкового платежу	2011 р.	2015 р.	2018 р.
Обласний бюджет			
Податок на доходи фізичних осіб	84,6	52,7	69,1
Надходження для фінансового забезпечення реалізації заходів згідно з п. 33 р. VI Бюджетного кодексу України	–	29,6	19,8
Податок на прибуток підприємств	0,4	8,9	6,9
Рентна плата (в 2011 р. – збір за використання природних ресурсів)	3,8	7,8	3,8
Екологічний податок	1,2	1,0	0,4
Збір за першу реєстрацію транспортного засобу	8,1	–	–
Податок з власників транспортних засобів	1,9	–	–
Всього	100,0	100,0	100,0
Бюджети районів			
Податок на доходи фізичних осіб	99,7	99,9	99,7
Всього	100,0	100,0	100,0
Бюджети міст обласного значення			
Податок на доходи фізичних осіб	77,1	59,0	65,5
Місцеві податки і збори	5,1	23,7	25,0
Акцизний податок	–	15,5	9,2
у т.ч. акцизний податок з реалізації суб'єктами господарювання роздрібною торгівлі підакцизних товарів	–	15,5	4,7
Плата за землю	12,4	–	–
Збір за першу реєстрацію транспортного засобу	3,3	–	–
Всього	100,0	100,0	100,0
Бюджети міст районного значення			
Місцеві податки і збори	15,7	48,6	74,0
Акцизний податок	–	50,6	24,9
у т.ч. акцизний податок з реалізації суб'єктами господарювання роздрібною торгівлі підакцизних товарів	–	50,6	7,4
Екологічний податок	0,8	0,2	0,2
Податок на доходи фізичних осіб	55,5	–	–
Плата за землю*	18,5	–	–
Податок з власників транспортних засобів та інших самохідних машин і механізмів	2,3	–	–
Збір за першу реєстрацію транспортного засобу	5,9	–	–
Всього	100,0	100,0	100,0

* З 2015 р. плата за землю є складовою місцевого податку "Податок на майно".

но – від 89,4 до 94,3% на прикладі бюджетів Волинської області за 2018 р.

Додатково розглянемо розподіл податкових надходжень між видами бюджетів у межах зведеного бюджету на прикладі

зведеного бюджету Волинської області за 2011 та 2018 рр. Дані розрахунків свідчать, що основні податкові надходження зведеного бюджету за підсумками 2018 р. спрямовуються до бюджетів міст обласного

значення та бюджетів об'єднаних територіальних громад (60,8%), обласні бюджети отримали 18,4% від загальних податкових надходжень, бюджети районів – 12,1%, бюджети міст районного значення, селищ, сіл – тільки 8,6%. Зростання надходжень до бюджетів міст обласного значення та бюджетів об'єднаних територіальних громад у 2018 р., порівняно з 2011 р., пов'язане як зі зміною пропорцій зарахування платежів до бюджету, так і з утворенням об'єднаних територіальних громад, які відволікли фінансовий ресурс районних бюджетів, обумовили скорочення надходжень до бюджетів сіл, селищ, міст районного значення через перерозподіл коштів. Скорочення надходжень до бюджетів міст районного значення, селищ, сіл, окрім іншого, обумовлено втратою цими бюджетами з 2015 р. надходжень від податку на доходи фізичних осіб.

Продемонструємо пропорції розподілу податків і зборів між місцевими бюджетами у межах зведеного бюджету на прикладі зведеного бюджету Волинської області у

розрізі основних податків і зборів (табл. 5). Подані дані підтверджують описану вище ситуацію із переважним спрямуванням коштів від платежів з найвищим фіскальним значенням до бюджетів міст обласного значення та об'єднаних територіальних громад: бюджети сіл, селищ та міст районного значення отримують менш вагомий в абсолютному вимірі платежі.

Висновки. На основі вищезазначеного можемо зробити такі висновки і узагальнення.

Поняття “податкові надходження” як одна із складових доходів бюджету протягом тривалого часу не мала офіційного тлумачення в українському законодавстві. Пов'язана із цим неузгодженість обов'язкових платежів, визначених у податковому та бюджетному законодавстві, була ліквідована тільки з ухваленням Податкового та оновленої редакції Бюджетного кодексів України, які набули чинності з 1 січня 2011 р.

Відсутність єдиного підходу до класифікації податкових надходжень згідно з нормами бюджетного законодавства, чинними у

Таблиця 5

Розподіл податків і зборів між місцевими бюджетами у межах зведеного бюджету Волинської області в 2018 р.* (фактичні дані) (%)

Доходи	Частка платежу у податкових надходження зведеного бюджету області	Розподіл між бюджетами					
		обласний бюджет	бюджети районів	бюджети міст обласного значення	З них бюджетів ОТГ	Бюджети міст районного значення, селища, сіл	Разом
Податок на доходи фізичних осіб	63,7	20,0	19,0	61,0	17,9	0,0	100,0
Місцеві податки і збори	21,2	0,0	0,0	70,9	21,5	29,1	100,0
Акцизний податок	8,1	0,0	0,0	78,1	30,2	21,9	100,0
Надходження для фінансового забезпечення реалізації заходів згідно п. 33 розділу IV Бюджетного кодексу України	3,6	100,0	0,0	0,0	0,0	0,0	100,0
Рентна плата та плата за використання інших природних ресурсів	1,8	38,2	1,7	24,4	24,4	35,7	100,0
Податок на прибуток підприємств	1,4	91,2	0,3	7,9	0,6	0,6	100,0
Разом	100,0	18,4	12,1	60,8	18,9	8,6	100,0

*включено тільки податки і збори з часткою у доходах зведеного бюджету понад 1%.

різні роки досліджуваного періоду, потребує попереднього коригування показників офіційної звітності Державної казначейської служби для отримання обґрунтованих результатів аналізу доходів бюджету. Ігнорування цієї обставини має наслідком викривлення дійсних результатів виконання бюджету.

Податкові надходження мають визначальне значення у наповненні бюджету. Незважаючи на суттєве зростання в динаміці абсолютних обсягів податкових надходжень бюджету, їх реальні, обчислені з урахуванням впливу цінового чинника, значення, зросли за державним бюджетом лише на 14,6%, скоротившись одночасно за місцевими бюджетами на 7,5%.

Незважаючи на зміни, які відбулися, найбільш фіскально значимими для зведеного бюджету протягом усіх років досліджуваного періоду залишається податок на додану вартість, податок на доходи фізичних осіб, акцизний податок та податок на прибуток підприємств, поступово зростає значення місцевих податків зборів. Названі податки (окрім місцевих податків і податку на доходи фізичних осіб) мають найбільше значення і при формуванні доходів державного бюджету.

Склад бюджетоформуючих податків відрізняється для окремих груп місцевих бюджетів залежно від рівнів бюджетної системи. Виняткове значення у наповненні місцевих бюджетів відіграють податок на доходи фізичних осіб, місцеві податки і збори, акцизний податок, тимчасово запроваджені надходження для фінансового забезпечення реалізації заходів згідно з п. 33 розділу VI Бюджетного кодексу України.

Визначальна роль у наповненні доходів бюджету належить встановленим у бюджетному законодавстві нормативам зарахування податків і зборів до бюджетів. Слід зазначити, що в цілому для України незмінною залишається тенденція, за якої найбільш фіскально значимі платежі спрямовують до державного

бюджету. Так, з 2015 р. ПДВ стовідсотково потрапляє до державної скарбниці, податок на прибуток підприємств та акцизний податок – обсягом близько 90%. Податок на доходи фізичних осіб, який до 2011 р. практично повністю залишався у розпорядженні місцевих бюджетів, за підсумками 2018 р. розподіляється між державним та місцевими бюджетами у пропорції 34,6%:65,4%.

Незважаючи на процеси децентралізації, що розпочалися в Україні з 2015 р., співвідношення між податковими надходженнями, які зараховують до державного та місцевих бюджетів, за підсумками 2018 р. сформовані на користь головного бюджету країни – 76,4% : 23,6%; перерозподіл фінансових ресурсів значно більшою мірою відбувається між окремими групами бюджетів на місцевому рівні. Розподіл податкових платежів між групами місцевих бюджетів у межах зведеного бюджету області внаслідок змін пропорцій зарахування платежів між бюджетами, впровадженням практики формування об'єднаних територіальних громад відбувається переважно на користь бюджетів міст обласного значення та об'єднаних територіальних громад із скороченням частки доходів бюджетів областей, районів, міст районного значення, селищ та сіл.

Подальше зростання значимості податкових надходжень у формуванні доходів бюджетів усіх рівнів має відбуватися у напрямку покращення економічних умов діяльності суб'єктів господарювання та задіяних у них працівників, примноження їх доходів та прибутків як реального джерела коштів для наповнення бюджетів, а не бути результатом формальних змін у бюджетному та податковому законодавстві.

Список використаних джерел

1. Дем'янишин, В. Концептуальні засади бюджетної доктрини України. Актуальні проблеми економіки. 2007. № 11. С. 133–140.

2. Кириленко О. Дохідна база місцевих бюджетів в умовах реформування бюджетної та податкової системи. *Методологічні проблеми фінансової теорії та практики в умовах проведення системних реформ: матеріали наук. конф. проф.-викл. складу. Тернопіль: Вектор, 2011. С. 6–10.*

3. Крисоватий А., Томнюк Л. Адміністрування податків в Україні: організація та напрями трансформації: монографія. Тернопіль: Економічна думка ТНЕУ, 2012. 212 с.

4. Огонь Ц. Доходи бюджету України: теорія та практика: монографія. Київ: НТЕУ, 2003. 580 с.

5. Сторонянська І., Бенюк Л. Податкові надходження в структурі доходів державного та місцевих бюджетів: регіональний вимір. *Науковий вісник Мукачівського державного університету. Сер. "Економіка". 2015. Вип. 1. С. 257–263.* URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvmdue_2015_1_47.

6. Тулай О. Державні фінанси і сталий людський розвиток: концептуальні домінанти та діалектична єдність: монографія. Тернопіль: ТНЕУ, 2016. – 416 с.

7. Бюджетний кодекс України. № 2456-VI від 08.07.2010 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>.

8. Дані офіційного веб-сайту Державної казначейської служби України. URL: <http://treasury.gov.ua/main/uk/doccatalog/list?currDir=146477>.

9. Дані офіційного веб-сайту Департаменту фінансів Волинської обласної державної адміністрації. URL: <http://www.finance.voladm.gov.ua/>.

References

1. Demianyshyn, V. (2017). *Konceptualni zasady biudzhethnoi doktryny Ukrainy [Conceptual principles of budgetary doctrine of Ukraine]. Aktualni problemy ekonomiky – Current Problems of the Economy, 11, 133–140 [in Ukrainian].*

2. Kyrylenko, O. (2011). *Dohidna baza mistsevykh biudzhethiv v umovah reformuvannya biudzhethnoi ta podatkovoi systemy [The revenue base of local budgets in terms of reforming the budget and tax system.]. Metodolohichni problemy*

finansovoi teorii ta praktyky v umovah provedennia systemnykh reform – Methodological problems of financial theory and practice in conditions of systemic reforms, 6 – 10. Ternopil: Vektor [in Ukrainian].

3. Krysovatiy, A., Tomniuk, L. (2012) *Administruvannya podatkov v Ukraini: organizatsia ta napriamy transformatsii [Tax administration in Ukraine: organization and directions of transformation]. Ternopil: Ekonomichna dymka TNEU [in Ukrainian].*

4. Ogon, C. (2003). *Dohody biudzhetu Ukrainy: teoriia ta praktyka [Budget revenues of Ukraine: theory and practice]. Kyiv: NTU [in Ukrainian].*

5. Storonianska, I., Benovska, L. (2015). *Podatkovі nadhodzhennia v strukturі dohodiv derzhavnogo ta mistsevykh biudzhethiv: rehionalnyi vimir [Tax revenues in the structure of state and local budget revenues: a regional dimension]. Naukovyi visnyk Mukachivskoho derzhavnogo universitetu. Ser. Ekonomika – Scientific Bulletin of Mukachevo State University. Ser. Economy, 1, 257–263. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvmdue_2015_1_47.*

6. Tulai, O. (2016). *Derzhavni finansy i stalyy liudskyy rozvytok: kontseptualni dominanty ta dialektychna jednist [Public finances and sustainable human development: conceptual dominances and dialectic unity]. Ternopil: TNEU [in Ukrainian].*

7. *Biudzhethnyi kodeks Ukrainy. No 2456-VI vid 08.07.2010 [Budget Code of Ukraine]. (2010, July, 8). Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>.*

8. *Dani ofitsiynoho veb-saity Derzhavnoi kaznacheiskoi sluzhby Ukrainy [Data from the official website of the State Treasury Service of Ukraine]. Available at: <http://treasury.gov.ua/main/uk/doccatalog/list?currDir=146477>.*

9. *Dani ofitsiynoho veb-saity departamenty finansiv Volynskoi oblasnoi derzhavnoi administratsii [Data from the official website of the Finance department of Volyn regional state administration]. Available at: <http://www.finance.voladm.gov.ua/>.*

Стаття надійшла до редакції 11.02.2019.